

2 februari 2017

Eén maand na het Congolees akkoord

Op 31 december 2016 bereikten de meerderheid van president Joseph Kabila en de oppositie een compromis over de transitie in Congo. Die moet leiden tot verkiezingen in december 2017. Een maand later blikt beleidsmedewerker Nadia Nsayi terug op het akkoord. Door het overlijden van oppositieleider Etienne Tshisekedi, op 1 februari 2017 in Brussel, dreigt de uitvoering ervan nu nog meer vertraging op te lopen.

Waarom nieuwe onderhandelingen?

In 2016 moest Congo verkiezingen organiseren. Volgens de grondwet had Joseph Kabila ten laatste op 19 december 2016, het einde van zijn wettelijk mandaat, de macht moeten overdragen aan zijn verkozen opvolger. De verkiezingen werden echter uitgesteld, met politieke onrust en bloedig protest als gevolg.

Kabila kreeg toestemming van het Grondwettelijk Hof om president te blijven. Met het akkoord van 18 oktober 2016 stemde de oppositie ook toe dat hij de transitie zou leiden tot aan de verkiezingen van april 2018. Dat compromis was echter niet inclusief omdat een belangrijk deel van de oppositie, verenigd in het platform Rassemblement, niet deelnam aan de gesprekken. De legendarische opposant Etienne Tshisekedi was de leider van het Rassemblement.

Zowel de buurlanden (vooral Angola) als de internationale partners (bv. Verenigde Naties, Verenigde Staten, Europese Unie en lidstaten waaronder België) riepen op om een inclusiever akkoord te sluiten. Vanaf begin december 2016 gingen vertegenwoordigers van Kabila's meerderheidscoalitie, van de belangrijkste oppositiepartijen waaronder het UDPS van Tshisekedi en het middenveld (opnieuw) onderhandelingen aan in Kinshasa. Deze keer nam de Congolese bisschoppenconferentie de rol van bemiddelaar op zich.

Wat staat in het akkoord?

Na een onderbreking van de gesprekken tijdens het protest rond 19 december werd een akkoord ondertekend op de laatste dag van 2016. Het politiek compromis omvat de modaliteiten voor een transitie van 12 maanden. De belangrijke punten uit het akkoord zijn:

- De verkiezing van de president en de (nationale en provinciale) parlementsleden in december 2017, gevolgd door de lokale verkiezingen in 2018
- Geen derde mandaat voor Joseph Kabila en geen herziening of verandering van grondwet via parlementaire stemming of referendum
- Kabila, de parlementsleden en de gouverneurs blijven op post tot de installatie van nieuwe verkozenen.
- De benoeming van een nieuwe regering samengesteld door meerderheid en oppositie onder leiding van een premier gekozen door het Rassemblement en benoemd door Kabila.

- De oprichting van een Nationale Raad voor de opvolging van het akkoord en het verkiezingsproces geleid door de voorzitter van Rassemblement Etienne Tshisekedi. Na zijn plotse overlijden is het onduidelijk wie hem zal opvolgen voor die functie.
- De oprichting van een commissie van Hoge Magistraten om de juridische dossiers van opposanten en activisten te herbekijken, waaronder de veroordeling van oud-gouverneur Moïse Katumbi die momenteel in het buitenland verblijft.
- De hervorming van de kiescommissie (CENI) en de media-autoriteit (CSAC)

Wie wint, wie verliest?

Zoals bij vorige onderhandelingen koos de Congolese politieke klasse nu ook voor een machtsdeling als antwoord op de crisis. Het nieuw akkoord kwam moeizaam tot stand na toegevingen van de meerderheid en de oppositie. Beide kampen stonden onder druk van de bisschoppenconferentie en de internationale gemeenschap om tot een compromis te komen.

De meerderheid is erin geslaagd om de oppositie, inclusief belangrijke tegenstanders zoals Tshisekedi en Katumbi, te overtuigen om met het regime van Kabila in zee te gaan. Hierdoor leidt de oppositie, die maanden ijverde voor Kabila's vertrek, gezichtsverlies en krijgen haar leden de stempel van postjeszoekers. Het Kabilakamp behoudt ook de controle over de 26 provincies en het veiligheidsapparaat dat verder kan gebruikt worden om tegenstanders uit te schakelen.

De oppositie kon dan weer de datum van de verkiezingen vervroegen naar 2017 en verkreeg een verbod op een nieuw mandaat voor Kabila. Ze ging akkoord om de president een jaar langer aan de macht te laten, op voorwaarde dat hij onder sterke controle verkiezingen organiseert. De onderhandelingen over de nieuwe regering bevinden zich in een impasse. Het zal voor de oppositie niet gemakkelijk zijn om de premier op te leggen en strategische ministerposten te bemachtigen. Het overlijden van Tshisekedi dreigt de oppositie opnieuw te verzwakken en de uitvoering van het akkoord nog meer te bemoeilijken.

Ons standpunt?

Enerzijds zijn we opgelucht dat het politiek akkoord een grote escalatie van geweld kon vermijden. Anderzijds is er ook teleurstelling dat Kabila tegen de grondwet in aan de macht kon blijven. Het akkoord zorgt voor een schijnbare stabiliteit maar is onrechtvaardig omdat het de eerste verantwoordelijke van de politieke crisis, de repressie en het geweld beloont door hem langer aan de macht te houden, tegen de wil van de meerderheid van het Congolese volk.

Toch is het akkoord een stap vooruit omwille van verschillende redenen. Door de deelname van de ruime politieke klasse heeft de overeenkomst een zeer inclusief karakter. De bemiddeling door de katholieke Kerk, een vooraanstaande maatschappelijke actor, maakt het compromis geloofwaardiger. Tot slot reageren de Afrikaanse en internationale partners positief.

De echte uitdaging is echter de volledige uitvoering van het ambitieus akkoord. Hiervoor is er eerst en vooral politieke wil nodig van de ondertekenaars én van Kabila die de tekst zelf niet ondertekende. De grote twijfel over zijn bereidheid om dit compromis te respecteren is terecht. Daarom is het cruciaal om de druk op Kabila en de ondertekenaars aan te houden. Dit is de verantwoordelijkheid van het volk, het middenveld en de internationale gemeenschap.

Kan België iets doen?

België heeft steeds gepleit voor een inclusief compromis en moet dus ook actief ijveren voor de uitvoering van het akkoord. Het is belangrijk dat ons land alles in het werk stelt om tot eerlijke verkiezingen en een vreedzame machtswissel te komen in 2017. Onze regering moet samen met andere Europese landen bij Kabila aandringen om de macht af te staan, desnoods met sancties.

De Congolese begroting (4,5 miljard \$) laat het land niet toe om de verkiezingen volledig zelf te financieren. Internationale steun is nodig op financieel, logistiek en technisch vlak. België kan in overleg met andere donoren ook een bijdrage leveren, op voorwaarde dat het akkoord wordt gerespecteerd. Tot slot is het belangrijk dat ons land blijft inzetten op mensenrechten, meer democratische ruimte en de burgervorming van Congolese jongeren.